

Хакас чонның ойындары: *мечеекей, хол тартызах, хапчаң тас*

Полған на чонның позының хынған ойындары пар. Андағ ойындар ідök хакастарның пар. Чыл сай марығлар хакастарның үлүкүннерінде паза тойларда полчалар. Андағ марығлар өөнінде күскүде иртчеңнер, чарыс айында. Сағамғы туста, тізең, андағ марығлар өөнінде «Тун пайрам» үлүкүнінде иртче.

«Мечеекей»

«Мечекей» хакас ойыны сағамғы «дартс» ойынға төөй.

Пу ойынға дротик «мечеекей» итчеңнер, аның узуну 0,5 м полған, аның пір пазы устуғ полчаң, пасха пазында хастың чүглерін хазап салчаңнар.

Чирде тоғылах хоосталча. Аннаң 10-15 метрдең сығара дротик тастапчалар. Ол тоғылахтың ортызынзар тастабызарға кирек.

«Хол тартызах» күс синечең ойында 2 кізі араласча. Олар удур-төдір тоғыра одырчалар, азах табаннарынаң чапсыра одырчалар. Оларның холларынзар тоғыра ағас пирілче. Чарғыцының чоохтаанынаң олар ағасты позынзар тартчалар. Кем ағасты тартып алча, ол утып алча.

Хапчаң тас

Чиит оолларның постарының күзін көзітчең
паза пір марығ полған. Чыллардаң
Хакасияның чоллары хыринда килкім тастар
хакас тілінең «хапчаң тастар» (kaldırma
taşları) алай ба «марғы тастар» (yarışma taşı)
чатханнар. Аннаң сығара марығ «Хапчаң
тас» тіп адал парған. Марығ ойымнар
паза төңічектер чох, чахсы тыхти пазылған
ширде иртіріліне

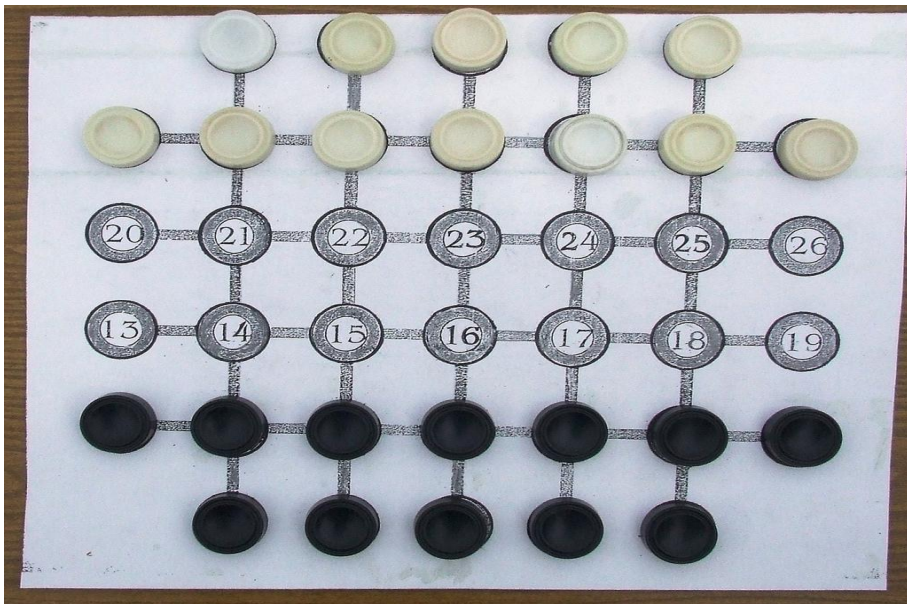
Марыға тегілек паза сөлмек тастар киректер. Оларның көдірімі 70-80 кг поларға кирек. Марығласчатхан кізілер тасты көксіне читіре көдіріп, иңнінің азыра тастирға киректер. Тасты көдірчетсе, тізекнең чирге тигерге чарабас. Кем тасты прайзынаң көп көдірер, ол чиңісчі полар. Марығның салтарлары төөй пол парза, тас хапчаң кізілерге хатап марығлазарға тус пирілче. Утып алча ол кізі, хайзы иңні азыра иң көп тастар тастабысча.

"Тобит" ойын

- Хакас чонның идөк стол үстүндө ойначаңнар ойындары пар:
«Тобит»
("Шахмат" ойынға төөй ойын),
«Хазых» (хойның чода сөөгінең алылған сөөк)
паза пасхалары.

"Хазых" ойын

- Олғаннарның пасха даа хынығ ойындары парлар: «**Чохыр ағас**», «**Чохыр пырлаас**», «**Тазыцахтар**», «**Меелейні чазыр**», «**Киик пүүр**», «**Хозан орых**», «**Ала хуча**» паза аннаң даа пасха.

Тузаланған литература

1. Абумова О.Д., Боргоякова Т.Н., Чанков Д.И. Хакас тілі (хығырчаң книга). - Ағбан: Хакас книга издательствозы, 2005. - 116 с.
2. Хакасско-русский словарь = Хакас-орыс сөстік. - Новосибирск: Наука, 2006. - 1114 с.
3. Газета «Хабар»: <http://khakaschiry.ru/>
4. Ekrem Arıkođlu. Örnekli Hakasça-Türkçe Sözlük. Ankara: Akçağ Yay.
5. <https://www.youtube.com/watch?v=QyqfgyJl6P4>

- <https://www.maam.ru/upload/blogs/detsad-1208890-1497009444.jpg>
- <https://pbs.twimg.com/media/ClDZXjWEAAvTPi.jpg:large>
- http://www.kremlinrus.ru/opt-images.1c-bitrix-cdn.ru/upload/iblock/90d/1467708869_IRE5sglQ4S_tun_param_prolog_legenda.jpg?1571044368153922
- <http://i1.ytimg.com/vi/9HwIYzfHGes/maxresdefault.jpg>
- https://stm19.ru/files/news/5d/49/6a90cca7c7eb6a9c4add1364d879cbc6_XL.jpg
- <https://r-19.ru/upload/iblock/700/ZHiteli-respubliki-smogut-posorevnovatsya-v-natsionalnykh-vidakh-sporta.jpg>